

Sygn. akt II Ca 72/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 marca 2019 roku

Sąd Okręgowy w Kielcach II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący: SSO Rafał Adamczyk

Sędziowie: SSO Mariusz Broda (spr.)

SSO Anna Pać-Piętak

Protokolant: starszy sekretarz sądowy Katarzyna Nawrot

po rozpoznaniu w dniu 12 marca 2019 roku w Kielcach

na rozprawie

sprawy z powództwa S. Windykacji (...). (...) Spółka Jawna w L.

przeciwko H. R.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Rejonowego w Kielcach

z dnia 28 września 2018 roku sygn. VIII C 1483/18

1. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie I (pierwszym) i punkcie II (drugim) w ten sposób, że uchyla nakaz zapłaty Sądu Rejonowego Lublin – Zachód w Lublinie z dnia 24 sierpnia 2017 roku – sygnatura akt II Nc 1427/17, w części obejmującej kwotę 905 (dziewięćset pięć) złotych oraz ustawowe odsetki za opóźnienie od kwoty 114,73 złotych od dnia 25 lipca 2017 roku do dnia zapłaty, zamiast w części dotyczącej kwoty 790,27 (siedemset dziewięćdziesiąt 27/100) złotych i oddala powództwo w tym zakresie;

2. oddala apelację w pozostałej części

Sygn. akt IICa 72/19

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 28.09.2018 r. Sąd Rejonowy w Kielcach uchylił nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym Sądu Rejonowego Lublin – Zachód w Lublinie z dnia 24.08.2017r. - sygn. akt II Nc 1427/17, w części dotyczącej kwoty 790,27 zł i w tym zakresie oddalił powództwo, a ponadto uchylił nakaz zapłaty w części orzekającej o kosztach postępowania i zasądził od pozwanej H. R. na rzecz powoda S. Windykacje (...). (...) Spółka Jawna w L. kwotę 1.328,36 zł tytułem zwrotu kosztów procesu; w pozostałej części nakaz zapłaty utrzymał w mocy.

Podstawy faktyczne i prawne tej treści rozstrzygnięcia Sąd pierwszej instancji przedstawił w pisemnym uzasadnieniu (k.122-127). Z jego treści w szczególności wynika, że Sąd Rejonowy ustalił, że pozwaną łączyła z Funduszem (...)

Sp. z o.o. umowa pożyczki zawarta w dniu 30.01.2017r.. Zgodnie z § 1 ust. 2 tej umowy pożyczkodawca przekazał pożyczkobiorcy całkowitą kwotę pożyczki, pomniejszoną o koszt pobranej z góry jednorazowej części prowizji w kwocie 832,50 zł., tj. kwotę 2500 zł. Z kolei § 2 ust. 3 umowy pożyczki przewidywał, że na całkowity koszt pożyczki składały się: prowizja płatna jednorazowo z góry w kwocie 832,50 zł. oraz w dalszych ratach w łącznej kwocie 2500 zł., tj. razem w wysokości 3.332,50 zł, nadto odsetki w kwocie 673,33 zł. Całkowita kwota do zapłaty z tytułu udzielonej pożyczki wynosiła 7.338,33 zł. Oprocentowanie pożyczki wynosi 10 % w skali roku (§ 2 ust. 6 umowy). Na poczet należności wynikającej z umowy pożyczki H. R. dokonała wpłat kwoty 210 złotych w dniu 3.03.2017 r. oraz kwoty 210 zł. w dniu 05.05.2017 r. Umową z dnia 27.06.2017 r. Fundusz (...) Sp. z o.o. z siedzibą w L. dokonał przelewu przysługującej mu od pozwanej H. R. wierzytelności z umowy pożyczki z dnia 30.01.2017 r. na rzecz powoda. W tych okolicznościach faktycznych Sąd Rejonowy doszedł do wniosku, że powód może skutecznie żądać zapłaty kwoty 4796,73 zł, która stanowi sumę 5000 zł (2500 zł kapitału pożyczki + 2500 zł pozostałej części pozaodsetkowych kosztów pożyczki – wyliczonych w granicach opisanych w art. 36 a ust. 1 ustawy o kredycie konsumenckim), pomniejszoną o dokonane przez pozwaną wpłaty (łącznie 420 zł) i powiększoną o skapitalizowane odsetki umowne – 10 % w skali roku, tj. 216,73 zł.

Wyrok w zakresie, w jakim Sąd Rejonowy utrzymał nakaz zapłaty w mocy, co do kwoty 2614,71 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 25.07.2017r. do dnia zapłaty oraz w zakresie rozstrzygnięcia o kosztach procesu, zaskarżyła pozwana. W wywiedzionej apelacji zarzuciła:

1/ naruszenie przepisów postępowania, mające istotny wpływ na wynik sprawy, tj.

a/ art. 233 § 1 kpc w zw. z art. 217 kpc poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów, przeprowadzonej wbrew zasadom logiki i doświadczenia życiowego, a także dowolną, a nie swobodną ocenę dowodów, poprzez nieuznanie postanowień umowy dotyczących nałożenia na pozwaną wygórowanej prowizji za abuzywne oraz sprzeczne z zasadami współżycia społecznego i uczciwości kupieckiej, pomimo jednoczesnego wskazania na szereg nieprawidłowości w umowie pożyczki, w tym ukrycie części kosztów pożyczki, które zdaniem powoda stanowią część kapitału pożyczki i wprowadzenie w umowie postanowień zmierzających do obejścia przepisów o odsetkach maksymalnych,

b/ art. 233 § 1 kpc poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów, przeprowadzonej wbrew zasadom logiki i doświadczenia życiowego, a także dowolną, a nie swobodną ocenę dowodów, poprzez uznanie, że należne powodowi koszty pożyczki odpowiadają maksymalnym dopuszczalnym kosztom określonym w artykule 36a ustawy o kredycie konsumenckim, podczas, gdy zarówno okoliczność poniesienia kosztów jak również ich zasadności nie zostały przez powoda w żaden sposób wykazane i udowodnione, co w konsekwencji prowadzić powinno do uznania ich za nienależne powodowi;

2/naruszenie prawa materialnego, tj.

a/ art. 58 § 1 kc w zw. z art. 359 § 1 pkt 2¹ kc poprzez jego niezastosowanie i nieuznanie roszczeń powoda za nienależne na tej podstawie, że część z nich miała charakter mających na celu obejście ustawy i przyznanie powodowi uprawnienia do uzyskania odsetek wyższych niż maksymalne;

b/ art. 58 § 2 kc oraz art. 5 kc poprzez ich niezastosowanie i nieuznanie roszczeń powoda za nienależne na tej podstawie, że ich część była sprzeczna z zasadami współżycia społecznego, w związku z czym umowa w tym zakresie była nieważna; dotyczy to zwłaszcza zawyżonych kosztów prowizji;

c/ art. 385¹ § 1 kc w zw. z art. 359 § 2¹ i § 2² kc poprzez niedokonanie właściwej oceny w przedmiocie abuzywności klauzul umownych i brak uznania, że naruszają one dobre obyczaje oraz interes konsumenta, podczas gdy na gruncie niniejszej sprawy postanowienia umowne nakładające na pozwanego opłaty za prowizję w sposób oczywisty zakładają takie naruszenia, poprzez obejście limitu odsetek określonych ustawowo;

d/ art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 359 § 2¹ i § 2² k.c. poprzez niedokonanie i odstąpienie od właściwej oceny w przedmiocie abuzywności klauzul umownych i brak uznania, że naruszają one dobre obyczaje oraz interes konsumenta, podczas gdy na gruncie niniejszej sprawy postanowienia umowne nakładające na pozwaną opłaty z tytułu prowizji w sposób oczywisty zakładają takie naruszenia, poprzez obejście limitu odsetek określonych ustawowo; pomimo, że obowiązek taki w sporze z konsumentem ciąży na Sądzie z urzędu, a zastrzeżona przez rzekomego pożyczkodawcę prowizja nie stanowi głównego świadczenia stron, a zatem kontrola abuzywności postanowień umownych nie jest wyłączona.

Wobec powyższego skarżąca wniosła o zmianę wyroku w zaskarżonej części, poprzez uchylenie nakazu zapłaty w zakresie zasądzającym od H. R. na rzecz powoda kwotę 2614,71 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 25.07. 2017 r. do dnia zapłaty oraz oddalenie powództwa w tej części.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja, w znacznej części okazała się niezasadna.

Sąd Rejonowy poczynił prawidłowo ustalenia, co do wszystkich okoliczności faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy – z punktu widzenia koniecznych do zastosowania w tym przypadku przepisów prawa materialnego. Sąd Okręgowy w całości je podziela i przyjmuje za własne. Oznacza to, że nie znajdują uzasadnienia zarzuty naruszenia prawa procesowego, a w szczególności art. 233 § 1 kpc. Analiza ich treści prowadzi do wniosku, że w istocie są to zarzuty naruszenia prawa materialnego, skoro skarżąca odwołuje się w nich do wadliwości nieuznania postanowień umownych za abuzywne oraz sprzeczne z zasadami współżycia społecznego oraz nieprawidłowości uznania, że należne powodowi pozaodsetkowe koszty pożyczki odpowiadają maksymalnym dopuszczalnym kosztom określonym w art. 36 a ustawy o kredycie konsumenckim. Innymi słowy, z treści tak sformułowanych zarzutów wynika wprost, że skarżąca nie zgadza się z wyprowadzonymi przez Sąd Rejonowy wnioskami w płaszczyźnie prawa materialnego. Wobec tego samo odwołanie się do przepisów prawa procesowego, nie może zmienić takiej kwalifikacji w/w zarzutów – właśnie z uwagi na ich treść.

W następnej kolejności Sąd Okręgowy stwierdza, że Sąd pierwszej instancji dokonał prawidłowej prawnomaterialnej oceny tej niewadliwie ustalonej podstawy faktycznej, ale z jednym wyjątkiem.

Całkowita kwota udzielonej pozwanej pożyczki wynosiła 2500 zł, jak zgodnie z treścią § 1 ust. 2 przedmiotowej umowy (k.92-93) ustalił to Sąd Rejonowy, trafnie eliminując przy tym z udzielonej pożyczkobiorcy pożyczki na sumę 3332,50 zł - kwotę 832,50 zł, skoro ta ostatnia niespornie stanowiła pierwszą część prowizji, która z uwagi na taką, a nie inną kwalifikację przez pożyczkodawcę, w ogóle nie została wypłacona pożyczkobiorcy. Tym samym od razu stanowiła, nie przedmiot pożyczki, a koszt jej udzielenia. Tej treści spostrzeżenie pozostaje w zgodzie z art. 5 pkt. 7 ustawy z dnia 12.05.2011 r. o kredycie konsumenckim (Dz. U. 2018, poz. 993 zwanej dalej: u.k.k.). Stosownie do treści tego przepisu, całkowita kwota kredytu stanowi maksymalną kwotę wszystkich środków pieniężnych nieobjętych kosztów kredytu, które kredytodawca udostępnia konsumentowi na podstawie umowy o kredyt, a w przypadku umów, dla których nie przewidziano tej maksymalnej kwoty, suma wszystkich środków pieniężnych nieobjętych kosztów kredytu, które kredytodawca udostępnia konsumentowi na podstawie umowy o kredyt. Kwotą kredytu nie mogły być więc objęte koszty kredytu, a tym samym i w/w kwota 832,50 zł, które wraz z należnymi odsetkami i całkowitą kwotą kredytu składają się na kwotę pozostającą do zapłaty przez konsumenta w rozumieniu przepisu art. 5 pkt. 8 u.k.k.

Sąd pierwszej instancji, pomimo prawidłowego ustalenia całkowitej kwoty pożyczki (2500 zł) oraz określonych w umowie odsetek od kapitału na poziomie 10 % w skali roku, w prawnomaterialnych rozważaniach przyjął nieprawidłowe założenie, że odsetki te winne być również liczone od pozostałej części prowizji - w kwocie 2500 zł, która zgodnie z postanowieniami umowy miała być spłacana w ratach. W konsekwencji tego, Sąd Rejonowy, uwzględniając niespornie dokonane przez pozwaną wpłaty – w łącznej kwocie 420 zł, zaliczył je na poczet kapitału w kwocie 2500 zł i tej drugiej części prowizji w kwocie 2500 zł, w efekcie uzyskując kwotę 4580 zł i od tego licząc należne powodowi w/w odsetki umowne – na kwotę 216,73 zł, które razem z kwotą 4580 zł pozwoliły uzyskać należną zdaniem Sądu Rejonowego powodowi kwotę 4796,73 zł.

Tym czasem, brak było podstawy faktycznej i prawnej do naliczenia odsetek od prowizji w kwocie 2500 zł. Istota odsetek od kapitału sprowadza się do swego rodzaju wynagrodzenia za korzystanie z kwoty będącej przedmiotem udzielonej pożyczki, a nie od kosztów jej udzielenia, w tym i prowizji. Tej treści konkluzja znajduje potwierdzenie także w treści łączącej strony umowy, skoro zgodnie z jej § 6 pkt. 6, oprocentowana (na poziomie 10 % w skali roku) była pożyczka, co oczywiste, rozumiana jako całkowita jej kwota udostępniona pożyczkobiorcy, a więc już nie pozostała część prowizji – w kwocie 2500 zł, która miała być także spłacana w ratach, analogicznie jak raty pożyczki.

Dlatego rację ma skarżąca, o ile w apelacji zarzuca, że w/w odsetki ustawowe powinny być liczone nie od kwoty 5000 zł (2500 zł + 2500 zł), a od kwoty 2500 zł (tylko kapitału). W efekcie takiego założenia, nie budzi wątpliwości to, że po uwzględnieniu dokonanych przez pozwaną wpłat (łącznie 420 zł), pozostały do spłaty kapitał to kwota 2080 zł, od której łączna kwota odsetek – tak jak zostało to prawidłowo przedstawione w uzasadnieniu apelacji – przed wypowiedzeniem umowy, stanowiła 102,02 zł, czyli z kapitałem jest to kwota 2182 zł, którą z resztą skarżąca akceptuje, jako tylko tą, jej zdaniem, należną do zapłaty powodowi, zwalczając prawidłowość żądania zapłaty w pozostałym zakresie, czyli obejmującym 2500 zł, z tytułu pozostałej części prowizji.

Zatem w takiej tylko niewielkiej części wyprowadzone przez Sąd Rejonowy wnioski – w płaszczyźnie prawnomaterialnej oceny, musiały ulec modyfikacji, co skutkowało niewielką zmianą zaskarżonego wyroku. W pozostałym zakresie, w ocenie Sądu Okręgowego, rację ma Sąd pierwszej instancji, dochodząc do wniosku, że obowiązek zapłaty obejmuje również kwotę 2500 zł, tj. część prowizji od udzielonej pożyczki w kwocie, jaka mieści się w granicach pozaodsetkowych kosztów kredytu, ustalonych na podstawie „wzoru” opisanego w art. 36a ust. 1 u.k.k, ale i wyznaczonych poprzez art. 36 a ust. 2 u.k.k. Sąd Rejonowy tą wysokość kosztów wylicza w sposób prawidłowy – dwustopniowo, tj. od kwoty 2500 zł, najpierw na kwotę 2687 zł, by uwzględniając kolejną zasadę, że koszty te nie mogą być wyższe niż kwota udzielonej pożyczki, dojść do słusznego wniosku, że górna granica pozaodsetkowych kosztów udzielenia pożyczki wynosi 2500 zł. Wobec tego, postanowienia umowy pożyczki przekraczające ten próg, istotnie stanowią o niezgodności umowy w tym zakresie z treścią ustawy, prowadząc w efekcie do jej nieważności w tym zakresie (art. 58 § 1 i 3 kc). Z tych względów, biorąc pod uwagę prawidłowo wyliczone przez skarżącego odsetki oraz pozostały do zapłaty kapitał, co stanowi łącznie kwotę 2182 zł oraz uwzględniając maksymalnie dopuszczalną kwotę kosztów udzielenia pożyczki – 2500 zł, łącznie pozostająca do zapłaty przez pozwaną kwota wynosi 4682 zł, a nie 4796 zł, jak nieprawidłowo ustalił, to Sąd Rejonowy, co skutkowało koniecznością zmiany zaskarżonego wyroku poprzez wyeliminowanie stwierdzonego nakazem zapłaty obowiązku obejmującego kwotę 905 zł (zamiast 790, 27 zł), czyli o tą dalszą kwotę – 114,73 zł (stanowiącą różnicę pomiędzy kwotą 4796,73 zł, a kwotą 4682 zł). W tym miejscu Sąd Okręgowy wyjaśnia, że pomimo odwołania się przez skarżącą – przy oznaczaniu zakresu zaskarżenia tylko do pkt. II wyroku, należało przyjąć, że w istocie został nim objęty także i pkt. I. wyroku, skoro intencją skarżącej było wyeliminowanie stwierdzonego nakazem zapłaty obowiązku ponad kwotę 2182,02 zł, czyli nie tylko do kwoty 790,27 zł (o czym orzekł Sąd Rejonowy w pkt. I wyroku), ale i co do dalszej kwoty 2614,71 zł. Zatem odwołanie się przy częściowej zmianie wyroku zarówno do jego pkt. I, jak i II, czyniło rozstrzygnięcie Sądu Okręgowego o tyle czytelnym, że z jego treści wprost, w sposób jednolity wynika zakres, w jakim nakaz zapłaty został uchylony i powództwo oddalone. Jest rzeczą oczywistą, że konsekwencją zmiany zaskarżonego wyroku w zakresie de facto obowiązku zapłaty dalszej kwoty 114,73 zł (różnica pomiędzy kwotą 905 zł, a 790,27 zł), było także wyeliminowanie obowiązku zapłaty przez pozwaną odsetek ustawowych za opóźnienie od kwoty 114,73 zł. Te, mają przecież charakter akcesoryjny, co oznacza, że brak istnienia wierzytelności o świadczenie główne, powoduje, że już co do samej zasady w ogóle nie może powstać i nie powstaje wierzytelność o odsetki za opóźnienie w spełnieniu świadczenia. **Nie sposób w tym miejscu nie stwierdzić, że pierwotna treść wyroku Sądu Okręgowego częściowo reformującego orzeczenie Sądu Rejonowego, we wskazanym zakresie, odbiega od przedstawionych wyżej rozważań, tak co do zidentyfikowanej formuły zakresu zaskarżenia, jak i oczywistej bezpodstawności obowiązku zapłaty odsetek ustawowych za opóźnienie od kwoty 114,73 zł. Nastąpiło to wyłącznie na skutek niedokładności pisarskiej polegającej na zaniechaniu odwołania się także do pkt. II (zaskarżonego wyroku) oraz zaniechaniu wpisania także odsetek ustawowych (od kwoty, której obowiązek zapłaty został wyeliminowany, a tym samym w sposób oczywisty nie istniał także i co do nich).** Stąd zaistniała konieczność jego sprostowania z urzędu w trybie art. 350 § 1 kpc w zw. z art. 391 § 1 kpc, co Sąd

Okręgowy uczynił postanowieniem z dnia 13.03.2019r., kierując się przy tym celem sprostowania orzeczenia, które każdorazowo służy rzeczywistej woli składu orzekającego, ilekroć zachodzi niezgodność między rzeczywistą wolą i wiedzą, a wyrażeniem tychże na piśmie (p. także uzasadnienie wyroku SA w Łodzi z dnia 9.09.2015r. III AUa 1523/14 ; uzasadnienie wyroku SA w Łodzi z dnia 27.06.2013r. I ACa 37/13; postanowienie SN z dnia 11.03.2010r. V CSK 295/09). Tylko ubocznie wskazać w tym miejscu należy, że pozwana nie zaskarżyła wyroku w tej części, w jakiej Sąd Rejonowy nie uchylił nakazu zapłaty w zakresie obowiązku zapłaty odsetek ustawowych za opóźnienie od kwoty 790, 27 zł. Zatem ta kwestia pozostawała już poza granicami postępowania apelacyjnego.

Dotychczas wyprowadzone przez Sąd Okręgowy wnioski, oznaczają i to, że nie znajdują żadnego usprawiedliwienia podniesione w apelacji zarzuty naruszenia prawa materialnego. Ich wielowątkowość, z widocznym (szczególnie w uzasadnieniu apelacji) „przemieszaniem” przesłanek (i to różnych) nieważności czynności prawnej oraz bezskuteczności postanowień umowy – jako efektu abuzywności tych ostatnich, bez czytelnego ich rozdzielenia, wymaga przede wszystkim uporządkowania pewnych kwestii. Chodzi o zacierające się granice pomiędzy podstawami nieważności czynności prawnej i jej nieważnością, a przesłankami abuzywności postanowień umowy i ich bezskutecznością, innymi słowy stanem niezwiązania konsumenta tak ocenionym postanowieniem umowy.

W związku z tym, w pierwszej kolejności wyjaśnić należy, że istnieje zasadnicza różnica pomiędzy kontrolą postanowień umowy z punktu widzenia ich zgodności z ustawą, obejścia prawa, czy zasadami współżycia społecznego (art. 58 § 1 i 2 kc) , a kontrolą z punktu widzenia kryteriów opisanych w art. 385 ¹§ 1 kc. O ile zachodzi sprzeczność postanowienia umowy z ustawą lub zasadami współżycia społecznego, bądź postanowienie umowy zmierza do obejścia prawa, to z tych wszystkich przyczyn jest ono nieważne (art. 58 § 3 kc). Natomiast w przypadku, gdy postanowienie umowy (ważne z punktu widzenia kryteriów wskazanych w art. art. 58 § 1 i 2 kc, w tym mieszczące się w granicach swobody umów – art. 353 ¹ kc), spełnienia przesłanki opisane w art. 385 ¹§ 1 kc, to pozostaje ważne, ale nie wiąże konsumenta. Innymi słowy, uznanie, że postanowienie wzorca umowy sprzeczne z ustawą, jest sprzeczne również z dobrymi obyczajami w rozumieniu art. 385 ¹§ 1 kc, nie przesądza o tym, że takie postanowienie może być uznane za niedozwolone i w konsekwencji niewiążące (p. m.in. uchwała SN z dnia 13.01.2011r. , III CZP 119/10, Lex nr 688470). W takiej sytuacji jest po prostu nieważne. Taka „hierarchia” skutków wadliwości czynności prawnej determinuje także kolejność badania jej treści.

W ocenie Sądu Okręgowego brak podstaw do przyjęcia, by postanowienie umowy określające w jej § 2 pkt. 5, pozaodsetkowe koszty udzielenia pożyczki m.in. na kwotę 2500 zł (czyli istotną do rozważenia na obecnym etapie postępowania), oznaczało, niezgodność z ustawą. Wręcz przeciwnie, przywołany już art. 36 a ust. 1 i 2 o kredycie konsumenckim, prawidłowo zastosowany przez Sąd Rejonowy, wywołał skutek, o jakim mowa w art. 56 kc. Skoro zgodnie z jego treścią czynność prawna wywołuje nie tylko skutki w niej wyrażone, ale także i te, które wynikają z ustawy, z zasad współżycia społecznego i z ustalonych zwyczajów, to oznacza to, że postanowienie umowy o pozostających, w granicach opisanych w art. 36 a ust. 1 u.k.k., pozaodsetkowych kosztach udzielenia pożyczki – na poziomie 2500 zł, jest zgodne z prawem i nie stanowi jego obejścia. Innymi słowy, tak zdecydował ustawodawca, kreując ustawową granicę tego rodzaju kosztu kredytu konsumenckiego, a więc i pożyczki, o jakiej mowa w niniejszym postępowaniu (art. 3 ust. 1 i 2 pkt. 1 u.k.k.). Tym samym jej postanowienie, o jakim mowa nie jest nieważne w rozumieniu art. 58 § 1 kc.

Nie zachodzi także druga, niezależna od powyższej, przyczyna nieważności umowy we wskazanym zakresie, która miałaby sprowadzać się do kolizji w/w postanowienia umowy – w przedmiocie pozaodsetkowego kosztu umowy pożyczki z zasadami współżycia społecznego. Rozumiejąc te ostatnie, jako identyfikowane z punktu widzenia kryterium ludzi uczciwie i rozsądnie myślących, ukształtowane oraz utrwalone w społeczeństwie zasady prawidłowego, tj. uczciwego i rzetelnego postępowania oraz traktowania się w relacjach wzajemnych, nie ulega żadnej wątpliwości to, że weryfikacja poziomu owych kosztów kredytu (pożyczki) z punktu widzenia kryterium „sprawiedliwościowego”, z woli ustawodawcy, została sprowadzona do odniesienia ich do granic wyznaczonych klauzulą wynikającej z treści w/w art. 36 a ust. 1 oraz ust. 2 u.k.k. Próba odmiennego spojrzenia na to zagadnienie, oznaczałaby konieczność przyjęcia, że rozwiązanie opisane w art. 36a ust. 1 u.k.k. nie spełnia kryteriów „sprawiedliwości” i „uczciwości”, a do

takiej konstatacji podstaw brak, chociażby wobec założenia „idei racjonalnego ustawodawcy”. Niezależnie od tego, należy zwrócić uwagę i na to, że zarówno „zasady współżycia społecznego” jak i opisane w art. 36 a ust. 1 u.k.k. granice wysokości kosztów kredytu konsumenckiego, stanowią swego rodzaju klauzule generalne, które ze swej istoty mają służyć weryfikacji treści stosunku prawnego. Ta relacja ma jednak w pewnym sensie charakter konkurencyjny. Skoro rozwiązanie przewidziane w art. 36a ust. 1 i 2 u.k.k. ma służyć w pierwszej kolejności weryfikacji wysokości określonych w umowie kosztów pożyczki i już z samego założenia oparte jest na kryterium „sprawiedliwościowym”, bo trudno założyć, by ustawodawca tworząc pewien mechanizm weryfikacji – się nim nie kierował, to także i z tego względu, ponowna kontrola w/w postanowienia umowy z punktu widzenia kolejnego i to sformułowanego na większym poziomie ogólności, kryterium „sprawiedliwościowego”, pozostaje bezprzedmiotowa.

Nie trafny pozostaje i ten pogląd skarżącego, który sprowadza się do postawienia tezy o obejściu prawa (poprzez postanowienie umowy o wysokości kosztów umowy pożyczki w takiej, a nie innej wysokości) i nieważności czynności prawnej (przynajmniej w odpowiednim zakresie) z tej przyczyny (art. 58 § 1 kc). W szczególności skarżąca dość mocno eksponuje obejście prawa polegające na „obejściu przepisów o odsetkach maksymalnych” poprzez wprowadzenie prowizji w nieuzasadnionej wysokości. Owemu obejściu prawa przeczy już opisany mechanizm z art. 36 a ust. 1 i 2 u.k.k., bo niewątpliwie postanowienie umowy, w ten sposób „skorygowane”, nie może być już uznane za mające na celu obejście prawa – w rozumieniu art. 58 § 1 kc. Innymi słowy, temu obejściu prawa zapobiega zastosowane w praktyce ustawowe ograniczenie. Skoro wyznacza ono dopuszczalną prawem „przestrzeń” uregulowania obowiązków konsumenta, to tym samym eliminuje stan obejścia prawa.

Nie zachodzi także kolejna, niezależna od dotychczas zidentyfikowanych, przyczyna nieważności w/w postanowienia przedmiotowej umowy pożyczki, tkwiąca w przekroczeniu zasady swobody umów opisanej w art. 353¹ kc. W ocenie Sądu Okręgowego, nie ulega żadnej wątpliwości to, że w tym konkretnym przypadku cel umowy – rozumiany jako interes każdej ze stron umowy, nie sprzeciwił się właściwości (naturze) stosunku prawnego, jaki ta umowa kreowała, w takim zakresie, w jakim pozostawał w granicach wyznaczonych w art. 36 a ust. 1 u.k.k. Chodzi o to, że interes stron, odczytywany przez pryzmat kosztów umowy pożyczki, został obiektywnie zweryfikowany, dzięki opisanemu już ustawowemu mechanizmowi jego racjonalizowania.

Reasumując tę część rozważań, z tych wszystkich przyczyn, umowa we wskazanej części, nie była nieważna, jak próbował zarzucać skarżący. Tej treści konkluzji nie zmienia argumentacja zawarta w uzasadnieniu apelacji, w szczególności i przywołane tam orzecznictwo, które dotyczy stanów faktycznych, do jakich jeszcze nie mógł mieć zastosowania art. 36 ust. 1 i 2 u.k.k. Zatem i z tego punktu widzenia było ono nieprzydatne, dla czynionych rozważań.

Brak było także podstaw faktycznych i prawnych do podzielenia zarzutów apelacji sprowadzających się do naruszenia przez Sąd Rejonowy art. 385¹ k.c. Przede wszystkim przypomnieć należy, że przepisy art. 384-385⁴ k.c. w brzmieniu nadanym przez art. 18 pkt 1 - 5 ustawy z 2 marca 2000 r. o ochronie niektórych praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny (Dz. U. Nr 22, poz. 271 z późn. zm.), stanowiły implementację dyrektywy Rady 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.Urz.U.E.L 95, zwanej dalej dyrektywą 93/13) i miały na celu wzmocnienie poziomu ochrony konsumenta jako zazwyczaj słabszej strony stosunku prawnego, którego drugą stroną jest przedsiębiorca. W związku z tym w ramach interpretacji art. 385¹ § 1 k.c. należy też uwzględnić przyjmowaną w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wykładnię art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13, który nakłada na Państwa Członkowskie obowiązek zapewnienia, że "nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków". Z orzecznictwa tego wynika przede wszystkim, że z uwagi na rodzaj i wagę interesu publicznego stanowiącego podstawę ochrony udzielonej konsumentom w przepisach dyrektywy sąd krajowy ma obowiązek - od chwili, gdy dysponuje niezbędnymi informacjami na temat okoliczności prawnych i faktycznych - zbadania z urzędu, czy klauzula ma charakter abuzywny i wyciągnięcia z tego konsekwencji.

Skoro, ustawodawca zdecydował, wprowadzić do porządku prawnego, w w/w już art. 36a ust. 1 i 2 u.k.k., rozwiązanie oparte na jednolitych kryteriach, pozwalające na obiektywne weryfikowanie w umowach o kredyt konsumencki – ich maksymalnie dopuszczalnych kosztów, a w efekcie i eliminowanie „tego rodzaju nieuczciwych warunków”, to już z tego względu odpada racjonalność celowości incydentalnej kontroli takich postanowień umowy z punktu widzenia kryterium ich abuzywności. Znowu pojawia się swego rodzaju konkurencyjność dwóch rodzajów klauzul generalnych, tj. pierwszej – w postaci pewnego pożądanego modelu opisanego w art. 36 a ust. 1 i 2 u.k.k., uwzględniającego z całą pewnością założenia „sprawiedliwościowe” i drugiej – odwołującej się do dobrych obyczajów (w zakresie kształtowania praw i obowiązków konsumenta) oraz rażącego naruszenia interesów konsumenta. Po pierwsze, trudno racjonalnie dopuszczać niejako podwójną weryfikację postanowienia umowy pożyczki o jej kosztach, tj. najpierw na podstawie art. 36 a ust. 1 i 2 u.k.k., a następnie dodatkowo z punktu widzenia kryteriów abuzywności. Z punktu widzenia celowościowego, weryfikacja przez pryzmat jednego kryterium wyklucza, taki zabieg z punktu widzenia drugiego kryterium. Po drugie, nie sposób nie dostrzec i tego, że to wszystko, co znalazło się u podstaw ukształtowania „mechanizmu kontroli” opisanego w art. 36 a ust. 1 u.k.k. i wynikających z jego zastosowania gwarancji praw konsumenta zawierającego umowę kredytu (pożyczki), de facto stanowi także o podstawy weryfikacji postanowień umowy w aspekcie ich abuzywności. Jeżeli sprzeczność z dobrymi obyczajami w rozumieniu art. 385¹ § 1 kc, oznacza brak równowagi kontraktowej stron, to dla Sądu Okręgowego nie ulega żadnej wątpliwości to, że w/w już „mechanizm ograniczenia kosztów umowy pożyczki, jakie miałby ponosić konsument, miał na celu także przywrócenie owej równowagi kontraktowej, o ile ta została zaburzona poprzez postanowienie o kosztach umowy pożyczki w wysokości wykraczającej ponad tak określoną maksymalną ustawową granicę. Niewątpliwie jego celem jest także zabezpieczenie konsumenta przed tym, by jego interes nie został rażąco naruszony. Zwraca uwagę przesłanka kwalifikująca – „rażąco”, co oznacza, że zwykle naruszenie owego interesu, eliminuje stan abuzywności postanowienia umowy. Jest to o tyle istotne spostrzeżenie, że jeżeli nawet ograniczenie wysokości kosztu umowy pożyczki (wynikającego wprost z jej postanowienia), poprzez zastosowanie instrumentu opisanego w art. 36 a ust. 1 u.k.k., powoli go „zredukować”, to nawet jeżeli miałyby świadczyć o naruszeniu interesów konsumenta (z uwagi na relacje wartości udzielonej pożyczki do tych „zredukowanych” jej kosztów), to z całą pewnością naruszenie to nie będzie miało już charakter „rażącego”. W przeciwnym razie ukształtowany ustawowo mechanizm (art. 36 a ust. 1 i 2 u.k.k.), nie miałby żadnego racjonalnego uzasadnienia. Teza, jakoby niezależnie od jego zastosowania, miałyby być w dalszym ciągu otwarta droga do weryfikacji postanowień umowy, w kierunku oczekiwanym także przez skarżącą, oznaczałaby zbędność tego ustawowego instrumentu kontroli dopuszczalności kształtowania kosztów umowy pożyczki konsumenckiej, a tak przecież nie jest.

Z tych wszystkich względów stawiana przez skarżącą teza o abuzywności w/w postanowienia umowy pożyczki (w zakresie jej kosztów) nie znajduje żadnego potwierdzenia. Wyprowadzonych przez Sąd Okręgowy wniosków nie zmieniają także argumenty przywołane w uzasadnieniu apelacji, w szczególności także i wymienione tam orzeczenia sądów powszechnych, które w ocenie Sądu Okręgowego nie uwzględniają argumentacji przedstawionej w niniejszym uzasadnieniu.

W tym stanie rzeczy, Sąd Okręgowy na podstawie art. 386 § 1 kpc oraz art. 496 kpc. orzekł jak w sentencji (sprostowanej postanowieniem z dnia 13.03.2019r. – z przyczyn już wyjaśnionych). Apelacja w pozostałym zakresie podlegała oddaleniu – stosownie do treści art. 385 kpc, a w tej formule mieści się także rozstrzygnięcie w przedmiocie wniosku o zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego, skoro skarżąca praktycznie prawie w całości przegrała postępowanie apelacyjne.

SSO Mariusz Broda SSO Rafał Adamczyk SSO Anna Pać-Pietak

Z: odpis wyroku z uzasadnieniem doręczyć pełnomocnikowi pozwanej.